

Podcast Konkurrenten

Avsnitt 22: Visst förekommer mutor i Sverige

Textversion av Konkurrenten avsnitt 22, vill du hellre lyssna på avsnittet kan du ta del av det på vår webbplats www.konkurrensverket.se/konkurrenten.

Hanna Witt:

Varmt välkommen till Konkurrenten, Konkurrensverkets podcast där vi pratar om konkurrens och upphandlingsfrågor. Jag heter Hanna Witt och är kommunikationschef på Konkurrensverket. Och ämnet för idag är korrupktion och anledning till att Konkurrensverket spelar in den här podden är dels naturligtvis att alla statliga myndigheter har ett ansvar att intressera sig för och engagera sig för det viktiga ämnet, men också eftersom vi är tillsynsmyndighet över både konkurrens och upphandlingsregelverken. Och vi har sett att det ofta finns nära kopplingar mellan just offentlig upphandling och korrupktion. Och idag har jag tre gäster med mig Alf Johansson, Martin Kruse och Magnus Johansson och jag vill låta er presentera er själva. Vill du börja Alf?

Alf Johansson:

Alf Johansson och jag tituleras då chefsåklagare och tjänstgör vid Åklagarmyndighetens riksenhet mot korrupktion.

Hanna Witt:

Martin.

Martin Kruse:

Martin Kruse heter jag och är chef för Upphandlingsavdelningen på Arbetsförmedlingen och dessutom sitter jag i styrelsen för SOI, Sveriges Offentliga Inköpare.

Hanna Witt:

Och Magnus.

Magnus Johansson:

Magnus Johansson biträdande enhetschef över en av våra tillsynsenheter över upphandlingslagstiftningen.

Hanna Witt:

Varmt välkomna alla tre. Jag vill börja med att vända mig till dig Alf och ställa en grundläggande viktig fråga så att alla som lyssnar på den här podden hänger med, vad är egentligen korruption? Går det att beskriva på ett enkelt sätt?

Alf Johansson:

Det finns ju litet olika, ska vi säga, definitioner av korruptionen. Det har ju egentligen inget legalt begrepp korruption och det innefattar ju i folklig mun kan man säga allting ifrån alltför utbredda vänskapsförhållanden till det som jag håller på och utreder dvs. kriminaliserad korruption. Det handlar ju då om att man tar emot förmåner eller lämnar förmåner som man inte får lämna för att de är olämpliga i olika sammanhang. Man kan väl ofta beträffande korruption titta på det grundläggande vad gäller straffrättsliga synsättet när man pratar om korruption eller mutor kan vi kanske kalla det för det är att finns ett internt förhållande som man kan kalla för lojalitet mellan arbetsgivaren eller uppdragstagaren och den anställde och titta inåt i organisationen. Dvs. man måste vidmakthålla en lojalitet för att organisationer, företag, myndigheter och annat ska kunna fungera. Det andra är mer ett externt betraktelsesätt som också är ett skyddsintresse och det handlar om hur den utanförstående betraktaren ser på beslutsfattandet. Dvs. kan man misstänka beslutsfattandet för att man tar hänsyn till saker och ting som man inte borde ta hänsyn till när man fattar beslut. Sedan kan man misstänka att någon tar emot mutor och det är ju det yttre så att säga förtroendeförhållandet från allmänheten, från konsumenter, från konkurrenter att beslut i t. ex. upphandlingssituationer går till på rätt sätt. Så det finns två aspekter en intern och en extern och allting handlar om tillit och förtroende, förtroendet för verksamheter av olika slag och på mottagarsidan och i de här förhållandena så handlar det om missbruk av olika typer av positioner eller misstanke om att man missbrukar sina maktpositioner.

Hanna Witt:

Det har ju varit mycket skrivelser i media den här våren om olika korruptionssituationer. Vad är ditt intryck, har korruption ökat?

Alf Johansson:

Nej, det tror jag inte, utan jag tror att vi har en ganska vi ligger nog där vi ska ligga i världsindexet vad gäller förtroende för våra beslutsfattare, förtroendet för våra myndigheter och marknadsekonomi, utan det är nog snarare det att fluktuationerna beror på om man upptäcker saker och ting så är anmälningsbenägenheten större och då får vi fler antal ärenden. Men i det stora hela tror jag inte att korruptionen har undergått någon större förändring den är förmodligen lika hög som det har varit under ett antal år. Sedan en annan sak hur

hög den är. De ärenden som vi får in de är ju bara ett litet skrap på ytan. Det är ett fåtal ärenden som vi får in självklart jämfört med det mörkertal som finns det är ju jättestort det kan man nog utgå ifrån.

Hanna Witt:

Och vad är den vanligaste typen av överträdelse som kommer in till er?

Alf Johansson:

Alltså det handlar ju rätt mycket man kan säga att det är två olika typer av överträdelser. Den ena handlar om vård av människor och så där, man väl kan säga så att man inom omsorgsverksamheten emellanåt inte tänker på vad det är för förhållande man har till vårdtagare. Men den andra stora biten hänger självklart ihop med offentliga upphandlingar oavsett om de sker i Sverige eller om det är offentliga upphandlingar som svenska exportföretag deltar i utomlands. Och det är inte så konstigt för det är där pengarna finns och där pengarna finns där finns brottsligheten.

Hanna Witt:

Men om jag vänder mig till dig Magnus som jobbar just med tillsyn över upphandlingsregelverken, vad är Konkurrensverkets infallsvinkel här? Vad är de vanligaste överträdelserna som vi ser och som har kopplingar till korruption? Eller ser vi överhuvudtaget kopplingar till korruption i Konkurrensverkets ärenden?

Magnus Johansson:

Ja, precis. Det gör vi och det är inte alltför sällan faktiskt som det åtminstone kommer in kopplingar till korruption i de tips som vi tar emot. Vi har en väl utvecklad Tipsfunktion dit man kan vända sig med tips om oegentligheter. Och jag som jobbar då för just tillsyn över upphandlingslagstiftningen ser ju självklart de tipsen och är det så att vi får en tips som rör ett ärende som har just kopplingar till korruption. Det kanske kan vara att man mottagit något som man inte borde eller vad det kan tänkas vara så innebär ju det att det finns större möjlighet för oss att titta på det i och med i vår prioriteringspolicy så är det en av grunderna för att vi ska öppna upp ett ärende och starta en utredning.

Hanna Witt:

Så vi värderar tipset högre om vi ser tecken på korruption, är det så?

Magnus Johansson:

Absolut.

Hanna Witt:

Ok. Om jag vänder mig till dig då Martin. Du representerar ju inköpssidan i de här frågorna. Finns det ett arbete för att uppmärksamma och motverka korruption i upphandlingarna?

Martin Kruse:

Ja, det gör det ju. Det här är ju ett allvarligt område det är väldigt viktigt att man har en bra organisation som säkerställer att man inte får den här typen av problem. Jag skulle vilja säga att det börjar med en värdegrundsfråga faktiskt och en tanke kring omsorg av allmänna medel. Och korruption kan ju också vara mycket, många olika saker och det är viktigt att ha ett litet vidare begrepp tror jag i åtanke. Alltså korruption man kan tala om jäv och annan otillbörlig påverkan därför att om man inte tänker i det vidare begreppet. Då kan det vara så att man bara låser sig vid just att ta emot gåvor eller åka på resor och övrigt så det är väldigt viktigt. Och det är en värdegrundsfråga och man bör betrakta begreppet ganska brett och i offentlig upphandling så är ju förtroendet väldigt viktigt att det allmänna ska alltid känna att skattepengarna används på ett korrekt sätt. I en organisation typiskt så är det nog viktigt att ha processer som löpande säkerställer att de här situationerna inte uppstår.

Hanna Witt:

Vad kan det vara för sorts processer? Vad kan man som upphandlare göra för att motverka att de här problemen uppstår?

Martin Kruse:

Ja, till en början tycker jag det borde grunda sig i en policy i någon form att man är väldigt tydlig från arbetsgivarens sida, myndighet eller kommun eller vad det nu kan röra sig om där man lyfter fram det här och talar om t. ex. i Arbetsförmedlingens policy så är vi tydliga med det att vi vill alltid vara säkra på att det inte uppfattas som om vi utsätts för otillbörlig påverkan. Det betyder att vi vill inte ens uppfattas så. Det ställer ännu högre krav på vårt beteende. Sedan kan man ju tänka sig beslutsprocesser och sådant med fler personer involverade och sådant så det finns ju sätt att strukturera verksamheten på som skapar ett skyddsnet, skulle jag vilja påstå.

Hanna Witt:

Och det här med värdegrund som du pratar om. Börja med värdegrund, kan du berätta litet mer om hur ni uppmärksammar det?

Martin Kruse:

Ja det kan jag. I vårt fall så har vi en värdegrund för den myndighet som jag jobbar på som bygger på professionalitet, inspiration och så ge förtroende. Och då börjar man förstås i det och i förtroende frågan. T. ex. är det naturligt att se till att vår inköpsfunktion alltid betar sig på ett sådant sätt så det inte kan misstänkas för otillbörlig påverkan eller jäv.

Hanna Witt:

Håller du med om detta Alf? Börjar det med värdegrund?

Alf Johansson:

Det gör säkert alltså. Jag sysselsätter mig inte så mycket i mitt jobb med brottsförebyggande arbete. Det får myndigheterna själva så att säga ta hand om. Vi kommer ju först in för att utreda överträdelser som redan har begåtts. Men visst är det så att, för det har jag ju kunnat konstatera, att det finns ju en, beroende på hur det ser ut i myndigheterna, så kan man också förvänta sig att olika saker händer i de myndigheterna. Har man en myndighet som är slapp så kommer man att få brottslighet, så är det därför, då får man en tillåtande attityd till saker och ting om man tillåter att man gör det ena och det andra och det kommer självklart att fortplanta sig. Det är också viktigt att få klart för sig att det finns ju två olika typer av korruption som du sade. Den ena som jag sysselsätter mig med så att säga utreda det är ju den kriminaliserade formen. Men sedan så har vi en mängd uppföranden som inte är kanske straffbara men olämpliga ur olika aspekter därför att de förvrider synen på allmänhetens uppfattning av hur myndigheter verkar och så. Om man inte är juste i upphandlingen så kommer allmänheten inte tycka att myndigheten fungerar som den ska utan att det för den skull kanske är några brott begångna.

Hanna Witt:

Och hur uppmärksammar SOI de här frågorna. Hur jobbar ni med förebyggande arbete, värdegrund och de här frågorna som du var inne på förut Martin?

Martin Kruse:

SOI är en organisation för våra medlemmar som då jobbar med någon form av offentligt inköp. Det blir ju en väldigt brokig skara vi har medlemmar från väldigt stora myndigheter och små kanske kommuner eller även små myndigheter så att vi behöver ha ett brett anslag och prata mycket om professionaliteten. Därför att det vill jag också lyfta fram i det här att som upphandlare så ligger det väldigt tätt förknippat med professionen att söka den bästa affären. Den bästa affären kan aldrig så att säga förstås kombineras med otillbörligt beteende enligt min uppfattning. Så att vårt sätt att jobba med det vill jag påstå det är att stärka professionen och ge den enskilde upphandlare ett stöd eller en röst om man så vill.

Hanna Witt:

Magnus har du någon kommentar till det här från upphandlingstillsynen?

Magnus Johansson:

Jag tror att det är viktigt precis som du var inne på Martin; att man lyfter upphandlares roll och att man organiserar sin myndighet eller vad det nu kan tänkas vara på ett sådant sätt att det underlättar för dem att göra ett bra arbete. Det var en upphandlande myndighet som yttrade sig till oss i ett ärende att vi har ungefär lika många inköpare som anställda och då kan man förstå att det är svårt som myndighet att hålla koll på sina inköp.

Hanna Witt:

Jag skulle vilja konkretisera diskussionen ytterligare och be er kommentera ett par fall. Vi tänkte att det kan vara ett bra sätt att förklara för lyssnarna just hur överlapp mellan olika regelverk kan se ut. Vi hade en rätt spännande övning på Konkurrensverket för några veckor sedan där vi satte ihop en grupp med stor kunskap om utredningar om både anbudskarteller och överträdelser av upphandlingsreglerna och bad dem presentera hypotetiska case som enligt deras erfarenhet var fullt rimliga och inte särskilt ovanliga och som visserligen inte fanns i verkligheten men som i väldigt hög grad är inspirerade av verkliga händelser, som man brukar uttrycka det i filmvärlden. Så inget av de här casen i utredningen som bedrivs på Konkurrensverket. Och det första exemplet jag vill nämna då är en upphandlande myndighet som på förhand har bestämt sig för vem de vill ingå kontrakt med och vad som ska köpas in. Och den upphandlande myndigheten besöker leverantören och utformar därefter en kravspecifikation som innebär att bara den här tilltänkta leverantören kan lämna anbud och det gör den här leverantören och tilldelas kontraktet. Och sedan bjuds företrädare för kommunen på en frikostig weekend med övernattnig, mat och dryck. Så upphandlingen är alltså riggad för att helt utesluta konkurrens. Det andra exemplet jag vill nämna är en misstänkt anbudskartell där den upphandlande myndigheten vill utöka konstutbudet i alla kommunens äldreboenden och kommunen bestämmer sig för att upphandla fem leverantörer på ett ramavtal och sedan etappvis utlysa förnyade konkurrensutsättningar i det här ramavtalet och där alla fem leverantörer måste lägga anbud på samtliga äldreboenden. Och när vi börjar titta på ärendet på Konkurrensverket så upptäcker vi att alla de 45 kontrakt som hittills har avropats har fördelats helt jämt på kronan mellan de här leverantörerna och det finns också indikationer på att leverantörerna har bjudit chefer på den upphandlande myndigheten på konstrunda med övernattnig på Österlen. Och det här tycker vi naturligtvis verkar märkligt. Så jag vill vända mig till dig Alf, tycker du att det här låter som rimliga fall? Hur reagerar du när du hör om de här? Tror du att det är ovanligt att den här typen av situationer uppkommer?

Alf Johansson:

Nej det tror jag inte. I det första fallet definitivt inte. Det andra är för mig litet ovanligare och det tror jag beror på just direktupphandlingar ser vi oftare än den här typen av mera utstuderade anbudskarteller. De kanske inte vi ser, därför att vi inte kanske inte är intresserade av just den variant eller ser vi inte med rätta ögonen. Då man tar den första här så blir det ju självklart att för oss det är ju så här om man tar emot en förmån så är det ju ganska uppenbart att exemplet talar om att något har tagit emot en otillbörlig förmån. Man får inte åka ut på gratis weekender då man håller på med upphandlingar överhuvudtaget inte heller då man håller på men andra typer av myndighetsverksamhet. Men om vi kan visa en riggning då är det en pliktstridig handling dvs. då har förmånen givit en effekt och det är skillnad på om en förmån, en muta, ger en effekt jämfört med om den inte gör det, det är skillnad i straffvärde. Så därför är vi intresserade av att se om

en upphandling är riggad. Och det kan hända att vi i så fall kommer tillbaka till Konkurrensverket och ber om er uppfattning hur man ska betrakta den här upphandlingen och så. Nu kan vi litet grann själva eftersom vi har kört några år och kört litet trail and error så vi kan väl en hel del om upphandlingar och vi är jurister allihop. Men så fort det börjar handla om större belopp och riggad upphandling dvs. pliktstridheter börjar man snabbt också närma sig nivån för fängelse och då blir vi kanske genast litet piggare därför att det är därför vi finns till. Den andra däremot kan vara litet knepigare därför vad gäller upphandlingar och så om det då gäller att utöka konstutbudet kanske man kan säga att det kan ju finnas ett inslag om naturlighet och nytthet för någon som ska köpa in konst att kanske åka på någon konstrunda. Jag menar leverantörer bjuder ju in kommuner och andra till visningsobjekt som finns någonstans så det kan ju vara ok. Men allting i ett sådant fall skulle ju bero på vad det är man bjuds på om det finns något inslag överhuvudtaget av seriositet eller om det bara är att ha kul och titta på konst.

Hanna Witt:

Men om jag tolkar dig rätt då så betyder det att överträdelser av andra regelverk kan ändå vara intressanta för er i era utredningar.

Alf Johansson:

Så är det. Och så är det ofta när man tittar på ekonomisk brottslighet. Vi har ju skattelagstiftningen som ju är utgångspunkten för mycket av den ekonomiska brottsligheten. Och det är ju likadant där vi måste ha klart för oss skatteregler, bokföringsregler för att faktiskt veta att det är ett brott som begås och det är likadant här om vi känner till motivet för ett brott dvs. motivet att rigga en upphandling så har ju betydelse för vår utredning ur bevissynvinkel sett kan ha väldigt stor betydelse.

Hanna Witt:

Och vad säger du då Martin när du hör de här casen? Tycker du att de låter rimliga? Finns det någonting som du som upphandlare och SOI företrädare tycker att Riksenheten mot korruption eller Konkurrensverket börjar göra det?

Martin Kruse:

Ja, rimligare är ju ett ord man studsar på kanske litet men trovärdiga ja det kan naturligtvis det är tänkbara exempel.

Hanna Witt:

Det finns bättre uttryck, helt rätt.

Martin Kruse:

Och jag kan tycka att de är rätt flagranta och dessvärre finns det säkert fall som är mindre flagranta och svårare att upptäcka. Och det jag skulle vilja lyfta fram att det här är inte bara förutom att man kanske gynnar en leverantör otillbörligt så

känns det också som man inte utnyttjar den bästa affären som går att nå vilket innebär att man inte använder skattemedel på det bästa sättet och det är ju minst lika allvarligt tycker jag. Jag tror det här att t.ex. mer eller mindre skraddarsydda specifikationer är ju någonting det kan ju bli så av andra skäl, så att säga, utan att det ligger någon varken uppsåt eller brottslighet bakom det helt enkelt ett litet för dåligt kravarbete skulle jag vilja säga, därför även då begränsar man då den marknad man har tillgång till och gör kanske inte den bästa affären. Återigen från en upphandlande myndighets sida så är det väldigt viktigt att ha processer som säkerställer att man inte hamnar i de här fallen överhuvudtaget. Och det finns många ingångar i det. Det är jätteintressant, Alf, också att du tar upp att det kan faktiskt finnas skäl att så att säga vi pratar ofta i upphandlingsvärlden om nödvändigheten av en bra dialog med våra branscher. Den kan inte nog understrykas så därför ligger det ett stort ansvar på en upphandlare att hela tiden hantera det här på ett korrekt sätt. Därför att den här dialogen är viktig. Den vill vi ha och ett stigmatiserande i överkant är inte heller bra. Men av de här fallen som du beskriver så är det naturligtvis inte det det handlar om. Så är det ju inte men för den enskilde upphandlaren så ska man veta att man måste kunna hantera sina dialoger och att det ligger ganska mycket arbete med att sköta det här på ett bra sätt.

Hanna Witt:

Vad säger du Magnus, håller du med om den beskrivningen?

Magnus Johansson:

Jag håller med om de exempel som du läste upp. Jag skulle säga så här att vår största utmaning i vår tillsynsverksamhet är nog ändå de otillåtna direktupphandlingarna dvs. de som överhuvudtaget inte annonseras i öppenhet och i en god konkurrens. Det sitter ju oftast två parter på var sin sida om avtalet som är väldigt nöjda med vad de har åstadkommit. Det finns egentligen inget incitament för någon av parterna att synliggöra det avtal som man har ingått och det är därför vi är väldigt beroende av just leverantörer som håller koll på marknaden, som uppmärksammar sådana typer av otillåtna direktupphandlingar och tipsar oss då så vi får en chans att använda de verktyg vi har. Och bl. a. har vi ju möjlighet att ansöka just om upphandlingsskadeavgift som en upphandlande myndighet då kan dömas att betala som kan uppgå till tio miljoner kronor, det är ju det som vi har främst fokus på. Det svåraste är ju egentligen sådana här typer av riggade förfrågningsunderlag osv. det är en större utmaning för oss att utreda.

Hanna Witt:

Men just anbudskarteller som ett av casen handlar om är den vanligaste typ av kartell som Konkurrensverket utreder i tillsynsverksamheten och du nämnde ju tidigare Alf också att offentlig upphandling är väldigt vanlig generellt i era ärenden. Om jag frågar dig då Martin har du några tankar om varför det är så att just offentlig upphandling drar till sig oegentligheter?

Martin Kruse:

Om det nu är så så kan jag ju spekulera då kanske att det kan ju vara så att leverantörer inte känner sig trygga med att kanske vinna affären på korrekt sätt. Att man kanske helt enkelt saknar kunskaper eller produkt för att känna sig tillräckligt trygg. Och jag tänker också så här att ett givande av en muta t. ex. är ett svaghetstecken. Det är ju ett dåligt sätt att vinna en affär på förstås. Jag kan tänka mig att det kan vara en orsak sedan kanske det också finns en tanke att de som jobbar i en offentlig verksamhet inte uttrycker samma varsamhet med de pengar man har att hantera t. ex. Vilket enligt min uppfattning och erfarenhet är fel men jag kan tänka mig att man kan tänka så att det är liksom inte ens egna pengar.

Hanna Witt:

Hade du någon kommentar till det Alf?

Alf Johansson:

Du nämnde varför det är så vanligt beträffande överträdelser när det gäller offentlig upphandling. Men det är förmodligen minst lika vanligt vad gäller privat upphandling. Det är bara det att den ser vi inte lika ofta och det har ju sina skäl. Transparensen i offentlig upphandling är ju större än när det gäller upphandling business to business och då är det inte alltid säkert att man i business to business är så jättebenägen att anmäla sin egen personals överträdelse. Medan du som offentlig arbetsgivare faktiskt är skyldig att anmäla brott som begås inom verksamheten. Det är det ena. Det andra är ju också att det är så enorma pengar det handlar om. Jag menar den offentliga upphandlingen på vad kan det vara, 600-700 miljarder någonting, stora infraprojekt och sådant här och det vet vi att inom bygg- och anläggning, som är de stora syndarna, det vet de ju om själva, så har man ju i led alltså hur många led som helst ibland av underentreprenörer. Och det finns ju liksom en undervegetation i den regnskogen som faktiskt producerar litet dumheter bl. a. den här typen av överträdelser av upphandlingsregler.

Hanna Witt:

Vad säger du Martin?

Martin Kruse:

Jag vill haka på det du säger Alf, därför att den här diskussionen kan ju mörkertalen. Jag tror det är så att transparensen inom offentlig upphandling gör att det ser ut som att problemet är större. Jag har mycket svårt att tro att det skulle vara så därför det är ett ganska reglerat förfarande och i många jag skulle vilja säga att i merparten av de organisationer jag känner till så är dubbla handgrepp om jag uttrycker mig så ganska vanligt. Jag vill tro och jag tror att det inte är så att offentlig upphandling sticker ut i verkligheten men jag förstår att mörkertalet naturligtvis är stort.

Hanna Witt:

Och du var ju inne på förut Martin det här med förebyggande arbete. Hur man ska kunna förebygga att överträdelser överhuvudtaget uppkommer. Hur är det med upptäckt när man utsätts för någonting när det finns något, hur tänker man på det från upphandlarnas sida, har man utrymme att lägga fokus på något annat än det faktiska inköpet?

Martin Kruse:

Ja, det tycker jag att man har därför att idag modernt upphandlingsarbete är mera än bara det faktiska inköpet. De flesta organisationer strävar åt ett mer strategiskt håll man försöker ha en tanke med affärens, en kunskap om branschen. Ja det är klart man har utrymme och bör ta sig utrymme att titta på mer än själva det faktiska inköpet. Sedan kan det naturligtvis vara olika svårt att fånga de här sakerna, uppföljning är ju en viktig del i det. Man kan väl säga att det står då minst på två ben dels rutiner som kanske säkerställer att man inte hamnar med de här problemen men också en uppföljning som gör att man upptäcker det om det ändå har gått så illa då tänker jag. Och kunskapsuppbyggnad du frågade mig förut Hanna men jag vet inte om jag svarade men vad t. ex. Konkurrensverket kan bidra med och där tänker jag väldigt mycket kring kunskapsuppbyggnad säkert i samarbete med Upphandlingsmyndigheten då därför att alla goda tips naturligtvis är ju bra här hur man t. ex. kan ha processer som säkerställer det här att man inte utsätts för det här och annan kunskapsuppbyggnad helt enkelt. Och samma med Riksenheten mot korruption så föreställer jag mig att specialiseringen som ni har på den här typen av brott naturligtvis ger en bättre rättstillämpning då och en effektivare rättstillämpning.

Hanna Witt:

Har du någon kommentar till det Magnus? Vi vill ju gärna på Konkurrensverket ha tips från upphandlare.

Magnus Johansson:

Jag tror för att haka på just det här med kunskapsuppbyggnad så tror jag det är väldigt viktigt att sprida kunskap. Det är ju både till upphandlarna men även till leverantörerna. Det är det här som gäller, ge er inte ut på hal is utan håll er inom den säkra zonen så att säga, så där tror jag vi har ett stort arbete. Framför allt finns det ju verktyg i Lagen om offentlig upphandling som man kan tillämpa för att se till att oseriösa leverantörer inte kommer åt offentliga kontrakt. Och det är väldigt viktigt att tydliggöra att de reglerna finns förstås, men även hur de ska tillämpas.

Hanna Witt:

Alf har du några medskick till Martin och andra som arbetar med offentlig upphandling? Vad tycker du man ska tänka på?

Alf Johansson:

Jag tror att det mesta har man nog klart för sig från Martin och hans kamrater att

det som är det svåraste är kontroll av kvalitet och kontroll av kvantitet. Jag brukar ta ett exempel när jag föreläser hur man bygger en carport till ett dagis. Är det någon som någonsin kontrollerar om den där carporten någonsin blev byggd, finns den där eller inte. Har de där sakerna man beställde, finns de där och kvaliteten är det den vi har beställt eller är det faktiskt leverantören själv som förefaller hur kvaliteten ska vara dvs. ett typiskt tecken på att det är han som bestämmer i affären inte beställaren. Men det där med kontroll är ju jättesvårt för det kostar litet grann och det tar tid att genomföra. Jag brukar ibland fundera på, jag var chef en gång i tiden för enheten som utreder brott på Stockholmsbörsen, dvs. handeln med värdepapper. Och där har man inom värdepappersinstitutet som är ålagda numera att ha en s.k. loggbok dvs. man ska logga sina vem som sitter med information, vilka kontakter man har, var, när hur och varför man har kontakter och när insiderinformation finns. Och det kanske också är någonting man kan fundera över; vem umgås upphandlarna med, vilka möten har de, finns det en hyfsad avrapportering och dokumentation av saker och ting man ska kunna följa vad som sker i en process. Sedan finns det andra saker självklart typiska tecken som vi ser och som ni också ser smurfning som jag kallar det för dvs. vi är med väl medveten om ganska många grepp både vad gäller överfaktureringar och smurfningar, när man så att säga lägger många små uppköp i stället för att se till att göra en riktig upphandling så att man kommer över den där gränsen för direktupphandlingar. Det är ju ett sätt eller omfattade ändrings- och tilläggsarbeten som är hundra gånger större än det ursprungliga upphandlingsunderlaget. Så det finns ju väldigt mycket sådana här som vi som håller på med brottsutredningar tycker är intressant, men alla de andra små tecknen på grav olämplighet som inte behöver vara straffbar. Därför det är så här för att komma upp till den straffbara nivån så ska man upp en bra bit allting annat som ligger där under det må vara olämpligt men det är inte straffbart så att vi tar ju bara de värsta sakerna.

Hanna Witt:

Vad säger du Martin, har du någon kommentar till det här Alf säger?

Martin Kruse:

Jag tror också att någonting väldigt viktigt kanske nyckeln till det här är just uppföljning. Uppföljning är ju viktigt av många skäl. Jag återkopplar gärna till den positiva sidan av det här att alltid sträva efter den bästa affären som jag tidigare sade så kan man aldrig kombinera det här egentligen utan en upphandlare, en person eller en organisation, som alltid strävar efter den bästa affären ska inte behöva ha de här problemen. Men uppföljning är en nyckel och det är svårt och det kan vara dyrt och någonting som vi som upphandlande myndigheter och upphandlare kämpar med för att få till på bästa sätt. Så det tar jag med mig och håller med om helt och hållet att uppföljning är viktigt. Faktum är ju att själva processen för offentliga inköp innehåller ju många mekanismer som motverkar korruption och otillbörligt beteende så att jag kan nog tycka att

möjligheterna ska vara goda för offentliga upphandlare att faktiskt följa de här reglerna.

Hanna Witt:

Vad säger du om det här Magnus, har du någon kommentar?

Magnus Johansson:

Nej men absolut. Jag håller med tidigare talare just att det är en lång kedja och det gäller liksom att dokumentera alla steg i den här processen just för att öka transparensen i vad som de facto sker. Sedan kan det ju vara så och därför det är så intressant att vi sitter här för vi arbetar med olika lagstiftningar också vad som är kanske tillåtet enligt Lagen om offentlig upphandling. Kanske är otillåtet via en annan lagstiftning som ni säkert känner till så har man rätt att köpa varor och tjänster och byggentreprenader upp till ett visst belopp utan att göra en öppen konkurrensutsättning. Här tror jag nyckel till framgång är att vi samarbetar myndigheter emellan och överlämnar information när det går som gör att man kan ta vid utifrån den lagstiftning man har att tillämpa.

Hanna Witt:

Så du menar alltså att kunskapen just om att det förekommer att olika typer av överträdelser kan hjälpa oss att bekämpa dem.

Magnus Johansson:

Ja, det tror jag.

Hanna Witt:

Vad säger ni andra om det Alf, Martin?

Alf Johansson:

Det är nog alldeles riktigt att det finns en win win situation information kommer ju inte till oss från himlen, utan den kommer ju någonstans ifrån, någon måste ha lämnat oss information. Ofta är det journalister som är ganska duktiga på att gräva man borde anställa några stycken tycker jag. Därför att de vet vad de letar efter och ni vet ju också vad ni letar efter när ni gör er tillsyn eller gryningsräder i kartellsammanhang. Ni vet ju exakt vad ni är ute efter det gäller bara att hitta det och jag vet också vad jag är ute efter. Ofta är det samma sak därför en sak som ni har en information som ni har det kan ge mig det där bevisunderlaget jag behöver för att styrka brott och ni kan behöva sådant som jag har för att kunna klappa till någon med upphandlingsavgifter och sådant där så att visst det finns en win win situation så är det. De enda som kanske kan råka litet illa ut är de myndigheterna som har gjort den där upphandlingen. Men då är det väldigt viktigt eftersom det faktiskt är offentliga arbetsgivare att man gör den bästa affären. Men ibland kanske mer på leverantörsidan än på köparsidan så ska man också upprätthålla konsekvenserna, även om man har gjort en bra affär för myndigheten. Men du ser

som arbetsgivare, myndighetschef att det där var inte bra genomfört så ska man liksom sätta ner foten och säga visst det var en bra affär men du gjorde den fel.

Hanna Witt:

Vad säger du Martin, håller du med?

Martin Kruse:

Absolut. Och jag är så tacksam för att du förtydligade det för det är naturligtvis inte det jag menar att den bästa affären alltid som kan upplevas som väldigt bra genom just ett otillbörligt förfarande. Nej jag menar den goda affären som jag upplever kanske inom arbetet med SOI när man möter väldigt många olika typer av upphandlande organisationer att man drivs väldigt mycket av det här så helt enkelt att det är en del av det roliga med jobbet att ha ett strategiskt angreppssätt att känna sin marknad, att konstruera en affär som är bra. Och den drivkraften är stark hos många som jobbar med offentligt inköp det är ofta det som upplevs som det roliga när man får den möjligheten så det tror jag är något som går hand i hand i arbetet mot otillbörligt beteende. Men det är viktigt att hålla koll på att en bra och snabb affär som är gjord på fel sätt naturligtvis inte är en god affär ur det perspektivet som jag menar.

Hanna Witt:

Vad säger du Magnus, har du några sista medskick här från Konkurrensverket i den här spännande diskussionen?

Magnus Johansson:

Men vi ser förstås väldigt allvarligt på korruption och allt vad det innebär och som sagt att vi märker i en stor del av våra ärenden att det finns oegentligheter och det kan medföra att vi just väljer att ta öppna upp det ärendet. Sedan har vi pratat mycket om vår tipsfunktion här idag men jag vill också passa på att påminna om att vi har även en egen omvärldsbevakningsfunktion som inte gör annat än skannar media och databaser vad det kan tänkas vara just för att hitta sådana här typer av oegentligheter. Och här tror jag också att vi har ett arbete framför oss att dela med oss av den här kunskapen förstås och dela med oss av de ärenden som vi hittar.

Hanna Witt:

Vad säger du Alf, har du några medskick till lyssnarna?

Alf Johansson:

Ja, det viktigaste när det gäller upphandling och bekämpning av korruption eller motverkan av korruption så handlar det om öppenhet att man kan se igenom affären. Man kan se igenom myndighetsbeslut, man kan se hur de är fattade att underlaget är korrekt det är liksom grunden för förtroendet av myndigheters verksamhet överhuvudtaget och det är därför det är så väldigt viktigt att det sköts på rätt sätt.

Hanna Witt:

Martin har du några slutord?

Martin Kruse:

Det skulle i sådana fall vara då att det här är väldigt viktiga frågor och något som borde ligga i DNA:t hos oss som jobbar med offentlig upphandling.

Kunskapsuppbyggnad stöd från myndigheter som Konkurrensverket och Upphandlingsmyndigheten är väldigt viktigt kanske för mindre resursstarka upphandlande enheter som ibland kanske står rätt själva i sådana här affärer alltså en ensam upphandling kanske på en mindre kommun. Och det är väldigt viktigt så där kan t. ex. en sådan här podd göra stor skillnad tror jag. Men ska jag skicka med någonting jag inledde med. Det här ska vara värdegrundsbaserat och genomsyra en organisation och det är alltid bättre att jobba med förebyggande insatser eller processer som säkerställer att allt går rätt till än att enbart förlita sig på uppföljning.

Hanna Witt:

Och med de kloka orden så får jag avsluta den här diskussionen. Stort tack till alla er som har lyssnat och ett jättestort tack naturligtvis till Alf Johansson, Martin Kruse och Magnus Johansson som har deltagit här idag. Och för er som vill veta mer om korruption, upphandling och konkurrens så är ni välkomna att besöka vår webbplats Konkurrensverket.se. Och jag som har lett den här poddsändningen heter Hanna Witt och jag är kommunikationschef på Konkurrensverket. Tack ska ni ha.